

PROFESORIUI VYTAUTUI JUODKAZIUI ATMINTI

VYTAUTAS JUODKAZIS

1928 11 01–2021 03 01

Palaidotas Rokantiškių kapinėse, Vilniuje

Vytautas Juodkasis. V. Juodkazio šeimos archyvo nuotr.

<i>Kai praeis Pro duris Vakaras tylus, Aš žinau – Nesugrįš Vakaras tylus.</i>	<i>Čia ateis Vėl kiti – Vakaras tylus – Ir numirs Užmiršti. Vakaras tylus.</i>
---	--

<i>Mūs vardai Nuaidės – Vakaras tylus – Ten toli Už žvaigždės... Vakaras tylus.</i>	<i>Aš žinau – Nesugrįš Vakaras tylus... Jau dalia Pas duris, Vakaras tylus.</i>
---	---

Bernardas Brazdžionis

Pirmoji šių metų pavasario diena geologų bendruomenei atnešė liūdną žinią – mus paliko Anapilin iškeliavęs daugelio mūsų kolega ir mokytojas, Lietuvos hidrogeologijos mokyklos įkūrėjas, ugdytojas ir puoselėtojas, profesorius, habilituotas mokslų daktaras, Lietuvos mokslų akademijos (LMA) narys Vytautas Juodkasis.

Vytautas gimė vėlu 1928 m. rudenį, lapkričio 1-ąją, Pagėgiuose, neseniai Lietuvos susigrąžintame Klaipėdos krašte. Čia prabėgo ankstyvoji jo vaikystė, o 1939-aisiais, gimtinę okupavus nacistinei Vokietijai, dešimtmetis su šeima paliko namus ir pasitraukė į dar neokupuotą Lietuvos dalį. Bet ir čia ramiai gyventi neteko. Po metų, Lietuvą okupavus sovietams, už patriotinę veiklą buvo suimtas tėvas ir šeimai teko patirti „tarybinės liaudies priešų“ dalią bei visus iš to išplaukian-

čius gyvenimo sunkumus. Paauglys Vytautas atsidūrė Sibire, bet jam tekę sunkūs dvasiniai ir materialūs išbandymai jo nepalaužė. O gal net atvirksčiai – suteikė Vytautui stiprybės ir neišpasakytos energijos veikti labai kryptingai, ryžtingai ir organizuotai. Grįžęs iš tremties, neakivaizdiniu būdu baigė vidurinę mokyklą ir pasirinko geologijos studijas Vilniaus universitete (VU), tikėdamasis, kad su ideologija mažai ką bendro turintis darbas leis įgyvendinti visus siekius.

1957-aisiais baigęs studijas ir įgijęs geologo specialybę, visą tolesnę savo veiklą V. Juodkasis paskyrė požeminio vandens tyrimams ir jo panaudojimo sąlygoms bei galimybės vertinti. Iš pradžių jis dirbo gamybinį darbą žvalgydamas požeminį vandenį hidrogeologijos ekspedicijoje „Burvodmontaž“ (1957–1961 m.).

Mokslinę veiklą pradėjo 1963 m. Geologijos institute, o 1964-aisiais apgynė geologijos ir mineralogijos mokslų kandidato disertaciją. Dirbo instituto moksliniu sekretoriumi, įkūrus Hidrogeologijos ir inžinerinės geologijos skyrių tapo jo vadovu (1964–1988 m.), suformavo stiprų mokslinių kolektyvą, kuris parengė daug vertingų mokslu darbų ir disertacijų. 1981-aisiais V. Juodkasis Maskvos universitete apgynė geologijos ir mineralogijos mokslų daktaro disertaciją ir tapo Vilniaus universiteto profesoriumi (1985–2004 m.). Jo moksliniai darbai skirti teoriniams ir praktiniams Baltijos artezinio baseino hidrogeologinių sąlygų tyrimams bei kartografavimui, požeminio vandens išteklių racionaliam naudojimui. Baltijos regione jis vienas pirmųjų požeminio vandens išteklių tyrimuose pradėjo taikyti matematinio modeliavimo metodus. Profesorius pagrindė daugelį gamtinių požeminio vandens išteklių formavimosi dėsnų bei jų pasiskirstymo Baltijos regione ypatumų ir tuo prisidėjo kuriant regioninių hidrologinių procesų tyrimo metodologinius pagrindus. Ypač svarbūs taikomieji darbai, atlikti V. Juodkaziui vadovaujant ir betarpiškai dalyvaujant. Jie skirti Lietuvos ir kitų Baltijos šalių požeminio vandens ištekliams prognozuoti ir geriamojo vandens viešojo tiekimo sistemų plėtrai pagrįsti, taip pat hidrogeologiniam kartografavimui. Dešimties Pabaltijo geologinio turinio žemėlapių komplekte yra ir keturi 1:500 000 mastelio kvartero ir prekartero hidrologiniai žemėlapiai, kuriuos sudarė žymūs hidrogeologai, tarp jų ir V. Juodkasis – 1986-aisiais jie buvo apdovanoti TSRS Valstybine mokslo ir technikos premija. Dar viena – Lietuvos mokslo premija V. Juodkasis kartu su kitais autoriais apdovanotas 1996 m. už monografiją „Lietuvos geologija“.

1994 m. V. Juodkasis VU Senato teikimu išrinktas LMA nariu ekspertu, o 1998-aisiais – nariu korespondentu. Jis dalyvavo įvairiose Lietuvos mokslo ir studijų institucijų veiklą vertinusio-

se ekspertų komisijose, taip pat vertinant įvairias mokslo programas. 2004 m. V. Juodkasis, atstovaudamas LMA ir VU, kartu su Lietuvos geologijos tarnyba (LGT) inicijavo valstybinį projektą „Lietuvos požeminio vandens išteklių įvertinimas ir naudojimas geriamojo vandens tiekimui (2005–2025)“.

V. Juodkasis buvo plačių pažiūrų mokslininkas. Jis suformavo Lietuvos hidrogeologijos modernias kryptis, parašė daugiau nei du šimtus mokslinių straipsnių, penkiolika knygų ir vadovėlių, redagavo ir leido įvairius mokslu darbus, parengė vienuolika mokslu daktarų. Daug dėmesio skyrė mokslu tyrimams propaguoti, aktyviai dalyvavo Lietuvos geologų bendruomenės visuomeninėje veikloje. V. Juodkasis – ilgametis Lietuvos geologų sąjungos žurnalo „Geologijos akiračiai“ atsakingasis redaktorius, LMA leidžiamo žurnalo „Geologija“ redkolegijos narys, daugiau kaip 50-ies leidinių, skirtų mokslinių straipsnių ir konferencijų pranešimams publikuoti, redaktorius, Lietuvos Respublikos Seimo priimtų Žemės gelmių ir Geriamojo vandens įstatymų rengimo grupių dalyvis. Daug metų jis buvo LGT Valstybinės naudingųjų iškasenų išteklių komisijos pirmininko pavaduotojas.

Įstrigo Profesoriaus mintys ir pamokymai. Kalbėdamas apie darbą ir atsidavimą jam, jaunesniems kolegoms jis mėgdavo sakyti: turėk mėgstamą darbą ir tau nereikės dirbti, kiekvienas žmogus turi pasirinkti jam patrauklią, jo gyvenimą užpildančią profesiją, užsiimti kūrybine veikla ar dominančiu amatu. „Tada gali būti tikras, – sakydavo jis, – kad ta veikla taps duona kasdienine ir nesibaigiančiu intelektualaus pasitenkinimo šaltiniu.“ Profesoriumi V. Juodkaziui pavyko – jo praktinė veikla ir mokslinis indėlis į hidrogeologiją išliks mūsų krašto mokslo lobyne jau vien dėl to, kad Lietuvoje šiandien geriamame švarų ir skanų požeminį vandenį.

**Algimantas Grigelis,
Antanas Marcinonis, Robert Mokrik**

ŠVIESIOS ATMINTIES KOLEGĖ

Danutė Sakalauskienė. Ž. Ringelienės nuotr.

DANUTĖ SAKALAUSKIENĖ (PATIEJŪNAITĖ)

1931 07 05–2021 03 29

Palaidota Karveliškų kapinėse, Vilniuje

Amžinojo poilsio iškeliavo viena iš Lietuvos modernios hidrogeologijos mokslo kūrėjų, gamtos mokslų daktarė Danutė Sakalauskienė (Patiejūnaitė). Su nedideliu būreliu kolegų 1955 m. baigusi geologijos studijas Vilniaus universitete, ji, porą metų padirbėjusi statybinių medžiagų žvalgyboje, 1957 m. pradėjo dirbti Vilniaus hidrogeologijos ekspedicijos (VHE) įvairiai vadintame padalinyje (sutrumpintai – Stotis), organizavusiame ir vykdytame gamtinio požeminio vandens režimo tyrimo darbus ir liko čia iki pat ankstyvo ir, deja, priverstinio išėjimo į pensiją 1986-aisiais.

Gana primityvūs požeminio (pirmiausia gruntinio) vandens gamtinio režimo stebėjimo darbai Lietuvoje pradėti dar pokariu, nes visada įvairiems praktiniams reikalams: statyboms, keliams tiesti, šuliniams kasti ir pan., labai reikėjo faktinių duomenų apie vandens slūgsojimo gylius ir jo lygių pokyčių amplitudes. Ir tik atėjus Danutei palaiptui gruntinio vandens tyrimai įgavo sparčios bei kryptingos plėtros pagreitį. Ypač vaisingas buvo 1968–1978 m. dešimtmetis, kai Danutė, vadovaujant tuo metu garsaus Visasajunginio geologijos ir inžinerinės geologijos mokslinių tyrimų instituto, VSEGIN GEO (rus. *Всероссийский научно-исследовательский институт геологии и инженерной геологии*, ВСЕГИНГЕО) korifėjams, sutvarkė ir išplėtojo požeminio (t. y. ne vien tik

gruntinio) vandens režiminių stebėjimų gręžinių ir postų tinklą, o Rykantų balansinėje aikštelėje organizavo ir vykdė faktinės gruntinio vandens mitybos lizimetrinius tyrimus. Režiminės informacijos srautas tuo metu tapo toks didžiulis, kad jam apdoroti prireikė pasitelkti tuomet dar gana primityvias, perfokortomis „maitinamas“, nemažai darbo rankų reikalaujančias skaičiavimo mašinas, ir čia Danutė pasireiškė kaip puiki visų tų darbų organizatorė ir vadovė. Jos darbus stebėjo ir aukštai vertino Lietuvos geologijos instituto ir jau minėto instituto Maskvoje mokslininkai, kurių paskatinta mūsų vyresnioji kolegė – „gamybininkė“ viena pirmųjų parengė ir 1973 m. apgynė disertaciją Lietuvos gruntinio vandens gamtinių išteklių kiekybinio įvertinimo tema. Šis Danutės žygdarbis (be kabučiu!) įkvėpė ne vieną ekspedicijos hidrogeologą, tarp jų ir mane, sekti jos pėdomis ir, „neatsitraukiant nuo gamybos“ (kaip tada sakydavo), parengti disertacijas ir jas apginti – tokių gamybininkų-mokslininkų mūsų ekspedicijoje buvo net dešimt.

Nemažai metų dirbęs šalia Danutės mačiau, kad ji – ne tik puiki hidrogeologinių darbų padalinio vadovė, bet ir „dūšios žmogus“, mielai ir aktyviai dalyvavusi VHE kultūriniam gyvenime ir įvairiose mažo mūsų Stoties kolektyvo šventėse. Deja, devintojo dešimtmečio pabaigoje ekspedicijos aukso amžius baigėsi: ėmė mažėti hidrogeologinių darbų finansavimas ir ekspedicijos vadovybė buvo priversta retinti hidrogeologų gretas. Pirmieji nukentėjo pensijinio amžiaus (jis geologams buvo 55 m.) darbuotojai, tarp jų pateko ir Danutė. Tačiau atsiveikinus su kolektyvu ji be darbo neliko: 1987–1996 m. dar padirbėjo Vilniaus Gedimino technikos universiteto (VGTU) Geotechnikos katedroje laborante ir jau tik tada išėjo tikrai užtarnauto poilsio. Gal ir gerai, kad jai neteko matyti ir patirti, kaip subyrėjo ir išsivaikščiojo senasis VHE kolektyvas. O aš matau, kad jos įdirbiu gruntinio vandens režimo srityje hidrogeologai sėkmingai naudojami dar ir šiandien, ir tikiu, jog taip bus ir ateityje.

Algirdas Klimas

ATSISVEIKINAME SU ESTIJOS GEOLOGIJOS DRAUGIJOS PIRMUOJU PREZIDENTU

ANTO RAUKAS

1935 02 17–2021 04 19

*Visi keliai veda nuveda į praeitį –
miško keliukai ir takiūkščiai prie ežero,
paukščių takas ir paukščių keliai,
senovės karžygio slidžių vėžės ir
dangiškojo elnio pėdsakai,
mūsų pėdsakai po šviesiu birželio dangum,
vėjo pėdsakai tvenkiny, atspindinčiam
nakties sidabriškus debesis,
skruzdžių pėdsakai ant aptriušusių drebulės lapų,
šarmos ornamentai ant lango tokie pat nepakartojami,
kaip mūsų gyvenimas, kaip mūsų keliai-takeliai į praeitį, į nebūtį...*

Anto Raukas. V. Šeirienės nuotr.

Estų poetas Jaan'as Kaplinski's, Gedimino Puloko vertimas

Šį pavasarį mus paliko Estijos mokslų akademijos narys prof. habil. dr. Anto Raukas – geologas, kvartero tyrėjas, sportininkas ir visuomenininkas, patriotas, Lietuvos geologų kolega ir bičiulis... Jo nuopelnai mokslui ir visuomenei tokie dideli, kad šiame trumpame nekrologe – tik keletas jo portreto ir asmenybės bruožų.

A. Raukas gimė 1935 m. vasario 17 d. Tartu m. mokytojo šeimoje. 1953 m. jis aukso medaliu baigė 1-ąją vidurinę mokyklą (Hugo Treffnerio gimnaziją), kurioje, įkvėptas mokytojo Endelio Arando, aktyviai sportavo ir pasiekė puikių rezultatų keliose sporto šakose. Anto buvo Tartu jaunimo lengvosios atletikos, slidinėjimo, teniso ir tinklinio čempionas: 1951 m. 1 000 m bėgime pasiekė Estijos rekordą, o 1953-iaisiais tapo Estijos jaunimo čempionu 1 500 m bėgimo rungtyje.

Dėl daugybės skirtingų interesų Anto buvo gana sunku pasirinkti tolesnį gyvenimo kelią, bet jis visgi apsisprendė studijuoti geologiją Tartu universitete, kur, vadovaujant Valteriui Kalamui ir Heldurui Tüütsui, toliau sportavo ir 1954 m. tapo Estijos rekordininku ir čempionu 4 x 1 500 m bėgimo

estafetėje, taip pat domėjosi orientaciniu ir kt. sporto šakomis. Universitetą Anto baigė su pagyrimu 1958-aisiais, įgydamas naudingųjų iškasenų žvalgymo ir geologinio kartografavimo geologo inžinieriaus diplomą. Jis pradėjo dirbti Estijos mokslų akademijos Geologijos institute. 1962 m. A. Raukas apgynė geologijos mokslų kandidato (dabar daktaro) disertaciją „Estijos TSR pagrindinių morenų litologija ir mineralogija“ ir ėmė vadovauti instituto Kvartero geologijos sektoriui (1965–2005 m.), buvo šios mokslo šakos tyrimų lyderis. 1972 m. jis apgynė geologijos ir mineralogijos mokslų daktaro (dabar habilituoto daktaro) disertaciją „Estijos pleistoceno nuogulų ir glacialinio reljefo formavimasis“. 1980-aisiais jam buvo suteiktas profesoriaus vardas.

1977 m. A. Raukas buvo išrinktas Estijos mokslų akademijos nariu korespondentu ir iki 1989-ųjų buvo jos prezidiumo nariu, 1982–1989 m. – Chemijos, geologijos ir biologijos mokslų sekcijos akademiku sekretoriumi, o 1987-aisiais išrinktas tikrojuo EMA nariu.

1989 m. Talino technikos universitetui (įkurtas 1918 m.) buvo gražintas jo pirminis

vardas (sovietmečiu buvo Talino politechnikos institutas, o nuo 2018-ųjų vadinamas *TalTech*). 1995–2001 m. A. Raukas buvo šio universiteto Aplinkos inžinerijos katedros vedėjas, nuo 2009-ųjų – profesorius, o nuo 2017 m. – profesorius emeritas. 1999–2001 m. jis buvo Geologijos instituto direktorius, o 2008–2014 m. – vyresnysis mokslo darbuotojas. 1993–2009 m. A. Raukas – Estijos jūrų akademijos profesorius, o nuo 2010-ųjų – Talino universiteto Ekologijos instituto (vėliau – Ekologijos centras) vyresnysis mokslo darbuotojas.

A. Rauko tyrimų laukas platus – kvartero stratigrafija ir paleogeografija, nuogulų susidarymas ir litologija, reljefo formos, mineralogija, Baltijos jūros ir didžiųjų Estijos ežerų tyrimai. Jis aktyviai domėjosi meteoritais, efektyviu gamtos išteklių naudojimu ir apsauga. A. Raukas dalyvavo daugybėje ekspedicijų, įskaitant ir Estijos jaunųjų mokslininkų pirmąją kompleksinę Kamčiatkoje (1960 m.) bei SSRS mokslų akademijos Geografijos instituto tyrėjų – Špicbergene (1977 m.).

A. Raukas vadovavo įvairioms nacionalinėms ir tarptautinėms tyrimų programoms, parašė 34 ir redagavo daugiau nei 120 knygų, tarp jų ir monografijos, skirtos didiesiems Estijos ežerams, bei kartu su kolega A. Teedumae 1997 m. redaguota „Estijos geologija ir mineraliniai resursai“. Jis paskelbė daugiau kaip 2 000 įvairių straipsnių, tarp kurių – 500 mokslinių. Jie skirti net kvartero tyrimams, bet ir geografinėms, aplinkotyros, ekologijos problemoms nagrinėti. Nuo 2000 m. profesorius vadovavo Estijos enciklopedijos mokslo dalies sudarymo veiklai, buvo jos redaktorius.

Neįkainojamas A. Rauko indėlis į kvartero geologijos tyrimų ateitį: jis ne tik dėstė, bet ir vadovavo įvairių studijų pakopų studentų, taip pat doktorantų darbams, kurie buvo sėkmingai apginti. A. Raukas – vėliau žymiais mokslininkais tapusių Völlio Kalm'o, Reet'os Karukäpp, Leili'os Saarse, Anatoli'io Molodkov'o, Jaan'o Mati Punning'o, Elvi'os Tavast, Mati'io Ilomets'o ir daugelio kt. mokslinių darbų vadovas.

A. Raukas – įvairių mokslinių ir visuomeninių organizacijų narys: Respublikinės asociaci-

jos „Science“ pirmininkas, Estijos Respublikos Vyriausybės patarėjas mokslo klausimais ir Baltijos asamblėjos kultūros apdovanojimų komiteto pirmininkas, Londono karališkosios geografijos draugijos, Tarptautinės kvartero tyrimų asociacijos (INQUA) ir Pasaulio inovacijų tarybos garbės narys bei Latvijos universiteto garbės daktaras. A. Raukas – pirmasis Estijos geologijos draugijos (est. *Eesti Geoloogia Selts*) prezidentas (1989–1994 m.).

Kartu su juo per gyvenimą keliavo ir sportas. 1960–1961 m. A. Raukas buvo Pėsčiųjų ir orientavimosi sporto federacijos pirmininkas (1963–1964 m.) ir vicepirmininkas (1964–1970 m.), 1959–1986 m. – Turizmo ir ekskursijų tarybos prezidentas, parašė keletą knygų apie orientacinį sportą, kūrė jo varžybų nuostatus. 1966 m. jis tapo klubo „Kalev“ tarybos nariu, o 1977-aisiais – garbės nariu.

A. Rauko mokslinis ir visuomeninis darbas įvertintas daugybe įvairių apdovanojimų: net keturis kartus jam įteikta Estijos Respublikos mokslo premija (1991, 1996, 2003 ir 2015 m.), Estijos Respublikos baltosios žvaigždės III laipsnio ordinas (1998 m.), Karlo Ernsto von Baerio, akademiko Arturo Luhos ir Eeriko Kumaro gamtos apsaugos premijos bei Gottfriedo Wilhelmo von Leibnizo medaliai. 1999 m. A. Raukas išrinktas viena iš šimto XX a. iškiliausių Estijos asmenybių, o 2007-aisiais jis tapo Talino m. garbės piliečiu.

Akad. prof. habil. dr. A. Raukas buvo aktyvus Baltijos šalių kvartero tyrėjų bendruomenės narys ir jos siela. Liūdime kartu su Estijos visuomene, reiškiame užuojautą profesorius artimiesiems, bičiuliams bei kolegoms ir viliamės, kad nenutrūks ilgai puoselėtas vaisingas Estijos ir Lietuvos geologų bendradarbiavimas.

Violeta Pukelytė, Gamtos tyrimų centro Geologijos ir geografijos instituto Kvartero tyrimų laboratorija

Šaltinis: prieigos internete:
https://www.etis.ee/CV/Anto_Raukas/est?tabId=CV_ENG&lang=ENG
 (žiūrėta 2021-04-23); <https://www.taltech.ee/en/our-story> (žiūrėta 2021-04-29).

*Žemės veidas susiraukšlėjo kalnynais, akmuo
užčiaupė liepsnojančias burnas paskutiniams
lavos fontanams. Marmuras gulėjo ir laukė.*

*Pirmieji koralai išaugo jūrų dugne, ir po
šimto milijonų metų pro jų tolimus palikuonis
praplaukė pirmosios žuvys. Marmuras
gulėjo ir laukė.*

*Begarsiai vabzdžiai, dar neišmokę dainuoti,
ropojo medžių kamienais kažkur į viršų – ten,
iš kur plūdo šviesa ir šilima. Pirmasis paukštis
nerangiai pakilo nuo žemės ir, sumaišęs sparnų
judesius, apsivertė ore ir klykdamas nukrito
į pelkę. Marmuras gulėjo ir laukė.*

*Kailiais apsikarstęs žmogus bailiai prislinko
prie šokančios ugnies ir, pamatęs, kad raudonoji
pabaisa nepavojinga, išsidžiovino prie jos savo
kailius ir sušilo. Graikai, pasižaboję karo laivus,
išplaukė į tolimąją Troją. Marmuras gulėjo ir
laukė, kol, iš laužyklių išvežtas į saulę, apakino
žmones ir arklius savo kristalų sniegais, jų
nerimstančia mėlyna žiežirba.*

*Marmuras laukė Fidijo, Polikleto, Mirono,
kol po jų kalto smūgiais pavirto Pergalės sparnu,
atleto koja, pusiau ištiesta deivės ranka,
globiančia prie savęs nustojusią svaidyti žaibus,
prijaukintą, nutilusią erdvę.*

Henrikas Radauskas „Kantrybė“